

Puolustusvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi reservipoliisista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi reservipoliisista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 137/2018 vp): Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Heli Heikkola, sisäministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Jenni Herrala, puolustusministeriö
- erityisasiantuntija Anu Mutanen, oikeusministeriö
- valtioneuvoston oikeuskansleri Tuomas Pöysti, oikeuskanslerinvirasto
- esittelijäneuvos Mikko Eteläpää, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- poliisitarkastaja Sami Kalliomaa, Poliisihallitus
- komentaja Sami Iso-Lauri, Pääesikunta
- hallitussihteeri Timo Kerttula, Turvallisuuskomitea
- järjestöpäällikkö Mika Nygård, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry
- varapuheenjohtaja Ismo Nöjd, Maanpuolustuskoulutusyhdistys
- koulutus­päällikkö Juha Niemi, Maanpuolustuskoulutusyhdistys

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki reservipoliisista, jonka vahvuus olisi noin 1 000 henkilöä. Samalla kumottaisiin nykyinen sääntely täydennyspoliisista. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan voimassa oleva sääntely täydennyspoliisista on jäänyt kuolleeksi kirjaimiksi. Nyt ehdotetuin lakimuutoksin pyritään poliisille saamaan aikaan reservi, jota voitaisiin käyttää apuna erilaisissa kriisitilanteissa. Suomen perustuslaki ei mahdollista niin sanotun vapaaehtoispoliisin perustamista, joka on käytössä esimerkiksi Saksassa, Britanniassa, Virossa ja Hollannissa.

Valiokunnan lausunto PuVL 18/2018 vp

Valiokunta toteaa, että Suomen turvallisuusympäristö on sekä ulkoisesti että sisäisesti voimakkaassa murroksessa. Supistuvat resurssit ovat ristiriidassa lisääntyvien ja monimutkaistuvien tehtävien, kansalaisten odotusten sekä toimintaympäristön muutoksen kanssa. Ulkoinen ja sisäinen turvallisuus limittyvät voimakkaasti toisiinsa, ja niitä on mahdotonta erottaa toisistaan nykymaailmassa. Turvallisuustilanteen vakaana säilyminen vaatii, että turvallisuuden eri toimijoilla Suomessa on riittävät resurssit valtakunnallisesti ja alueellisesti kattavan toimintakyvyn ylläpitämiseen. Turvallisuuden toimijat — oli kyse sitten puolustusvoimista tai sisäisen turvallisuuden viranomaisista — ovat viime vuosina joutuneet sopeuttamaan toimintaansa rankoin leikkauksin ja säästötoimenpitein. Suomen haastava turvallisuusympäristö huomioiden tällä linjalla ei voi enää jatkaa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että poliisilla, kuten muillakin keskeisillä turvallisuusviranomaisilla, on kriisitilanteessa mahdollisuus tukeutua reserviin. Valiokunta painottaa, että sinänsä tarpeellisen poliisireservin luomisen ohella tulisi varsinaisten poliisien määrää johdonmukaisesti kasvattaa nykytasosta. Valiokunta huomauttaa, että vielä kymmenen vuotta sitten Suomessa oli poliiseja noin 8 000, nyt tavoitetaso on 7 200 poliisia.

Suomalaisten luottamus poliisiin toimintaa kohtaan on Suomessa kansainvälisesti vertailtuna korkealla tasolla: poliisibarometrin mukaan poliisiin luottaa erittäin paljon tai melko paljon yli 90 prosenttia väestöstä. Valiokunta huomauttaa, että poliisin nauttima luottamus on osaltaan mahdollistanut sen, että yleistä järjestystä ja turvallisuutta on Suomessa kyetty ylläpitämään Euroopan alhaisimmalla määrällä poliiseja suhteessa väestön kokonaismäärään. Eurooppalainen keskiarvo on yksi poliisimies 400 asukasta kohden. Suomessa suhdeluku on noin 1:733.

Valiokunta painottaa, että reservipoliisijärjestelmän käyttöönotto ei saa heikentää suomalaisten korkeaa luottamusta poliiseihin. Tämä on tärkeä näkökulma arvioitaessa ehdotusta reservipoliisijärjestelmän luomisesta.

Reservipoliisien kutsuminen palvelukseen

Reservipoliisilakiehdotuksen 2 §:ssä käydään läpi tilanteita, joissa reservipoliiseja voidaan tarvita. Näitä tilanteita olisivat pykälän 1 momentin mukaan normaaliolojen häiriötilanteet, valmiuslaissa (1552/2011) tarkoitetut poikkeusolot tai puolustustilalain (1083/1991) mukainen puolustustila. Päätöksen reservipoliisin käyttöönotosta tekisi säännöksen mukaan valtioneuvoston yleisistunto, joka voi päätöksessään asettaa ajallisia, alueellisia tai muita rajoituksia reservipoliisien käytölle. Pykälän 2 momentissa normaaliolojen poikkeustila määritellään sellaiseksi poikkeukselliseksi tilanteeksi, jossa yleisten järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen ei ole mahdollista poliisin olemassa olevin voimavaroin. Normaaliolojen häiriötilan määritelmää on avattu säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin.

Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan normaaliolojen häiriötilanteilla tarkoitettaisiin yhteiskunnan turvallisuutta heikentäviä tilanteita tai sellaisia tilanteita, joissa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen ei ole mahdollista olemassa olevilla voimavaroilla. Normaaliolojen häiriötilanteilla voitaisiin tarkoittaa myös esimerkiksi niitä tilanteita, joissa ryhdyttäisiin varautumaan poikkeusoloihin tai puolustustilaan. Kyseessä olisi tällöinkin oltava tilanne, jossa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen ei ole mahdollista poliisin omin voimavaroin, eli ti-

Valiokunnan lausunto PuVL 18/2018 vp

lanne olisi siinä määrin poikkeuksellinen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta, että kyseessä olisi normaaliolojen häiriötilanne, mutta vielä ei olisi päätetty valmiuslaissa tarkoitetuista poikkeusoloista.

Perustelujen mukaan normaaliolojen häiriötilanteilla voitaisiin tarkoittaa myös esimerkiksi laajan maahanmuuton tilanteita, joissa poliisivoimia täytyy yllättäen vahvistaa, tai kun esimerkiksi terrorismin uhka-arviota on nostettu sellaiselle tasolle, että poliisin voimavarat loppuvat. Tilanteen tulisi kuitenkin olla siinä määrin tilapäinen ja ennakoimaton, ettei laissa tarkoitettuja tilanteita varten ole perusteita vahvistaa poliisien lukumäärää kokoaikaisesti.

Edellä todettuun viitaten valiokunta toteaa, että käsite normaaliolojen häiriötilanne on epäselvä ja tulkinnanvarainen. Valiokunnan arvion mukaan käsitettä ei ole kuitenkaan mahdollista edes esimerkkien kautta saada määriteltyä tyhjentävällä tavalla. Määritelmän tulkinnanvaraisuuden ongelmaa vähentää merkittävästi kuitenkin se, että viime kädessä valtioneuvoston yleisistunto arvioi, milloin käsillä on normaaliolojen häiriötilanne. Valiokunta korostaa, että normaaliolojen häiriötilanteen toteaminen ja tässä yhteydessä tapahtuva poliisin resurssien riittämättömyyden arviointi ja reservipoliisien kutsuminen palvelukseen on joka tapauksessa erittäin poikkeuksellinen ja harvinainen tapahtumaketju. Valmiuslain tai puolustustilalain mukaisten toimivaltuuksien käyttöönotto on vielä huomattavasti korkeamman kynnyksen takana.

Reservipoliisien toimi- ja voimankäyttövaltuudet erilaisissa poikkeusoloissa

Reservipoliisilakiehdotuksessa reservipoliisien tehtävät jaetaan eri luokkiin sen mukaan, kuinka vakavasta häiriötilanteesta olisi kyse. Lakiehdotuksen 4 §:n mukaan reservipoliisin tehtävät normaaliolojen häiriötilanteissa olisivat rajatummalla kuin poikkeusoloissa ja puolustustilassa (5 §). Poikkeusoloissa tai puolustustilan aikana reservipoliisi voisi 5 §:n mukaan tehdä kaikkia poliisin tehtäviä.

Normaaliolojen häiriötilanteissa reservipoliisin tehtävänä olisi 4 §:n 1 momentin mukaan ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta kokoontumislaisissa (530/1999) tarkoitetuissa yleisissä kokouksissa ja yleisötilaisuuksissa, suorittaa liikenteen ohjausta, turvatarkastuksia, eristettyjen alueiden vartiointia sekä kiinniotettujen kuljetuksia ja vartiointia.

Lisäksi reservipoliisi voisi 4 §:n 2 momentin mukaan tehdä muita poliisin toimintaa tukevia tehtäviä, joissa ei käytetä poliisin toimivaltuuksia. Säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tällöin kysymykseen tulisivat asiantuntijatehtävät esimerkiksi kyberturvallisuuden liittyvissä tehtävissä tai tehtävät, joissa reservipoliisit vastaanottaisivat lupahakemuksia tai tekisivät tietojärjestelmien ylläpitoon liittyviä tehtäviä. Perustelujen mukaan tällaisten reservipoliisien tarkoitus olisi vapauttaa poliisin omia resursseja poliisin ydintehtäviin.

Edellä todettuun viitaten valiokunta huomauttaa, että käytännössä reservipoliiseja voitaisiin esityksen mukaan siis käyttää, erilaisin toimivaltuuksin: 1) normaaliolojen häiriötilanteissa ilman ampuma-aseita 2) kyberasiantuntijoina ja toimistotehtävissä sekä 3) valmiuslain tai puolustustilalain voimaan saattamisen jälkeen kaikkiin poliisin tehtäviin.

Valiokunnan lausunto PuVL 18/2018 vp

Lakiehdotuksen 6 §:ssä säädetään reservipoliisien toimivaltuuksista ja velvollisuuksista. Pykälän 3 momentin mukaan reservipoliisi voi käyttää toimivaltuuksia vain poliisimiehen apuna ja välittömässä ohjauksessa. Reservipoliisin on lisäksi noudatettava niitä käskyjä, määräyksiä ja ohjeita, joita hänen esimiehekseen määrätty poliisimies antaa.

Reservipoliisit toimisivat julkista hallintotehtäväänsä suorittaessaan virkasuhteessa. Valiokunta huomauttaa, että yksityisille järjestyksenvalvojille on katsottu voitavan antaa yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa (1085/2015) järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitotehtäviä poliisiin tai rajavartiolaitoksen apuna erilaisilla alueilla. Valiokunta pitää tärkeänä, että poliisin ohjauksessa toimivat virkasuhteiset reservipoliisit voisivat normaaliolojen häiriötilanteissa pitää yllä yleistä järjestystä ja turvallisuutta lakiehdotuksessa ehdotettujen tilaisuuksien lisäksi myös vähintään niillä alueilla, joille yksityisten turvallisuuspalveluyritysten palveluksessa olevia yksityisiä järjestyksenvalvojaakin voidaan poliisin avuksi joka päivä jo normaalioloissa asettaa. Tällaisia alueita ovat muun ohella kauppakeskukset, liikenneasemat sekä vastaanotto- ja järjestelykeskukset.

Normaaliolojen häiriötilanteissa reservipoliisilla ei olisi oikeutta kantaa ampuma-asetta, vaan reservipoliisien voimakäyttövälineet ovat kaasusumutin, etälamautin, käsiraudat, enintään 70 senttimetriä pitkä patukka ja teleskooppipatukka (7 §, 3 mom.). Poikkeusoloissa ja puolustustilassa ampuma-asetta voisi käyttää poliisilain 2 luvun 19 §:ssä säädetyllä tavalla (8 §).

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan reservipoliisien aseistamattomuus normaaliolojen häiriötilanteissa voi aiheuttaa ongelmia, jos tilanne eskaloituu. Tämä näkökulma on tuotu esiin myös 8 §:n (Ampuma-aseen käyttö) yksityiskohtaisissa perusteluissa, joissa todetaan, että mikä tahansa arkipäiväinen tilanne voi muuttua yllättäen voimankäyttö- tai hätävarjelutilanteeksi. Näissä tilanteissa äärimmäisenä ja viimesijaisena keinona suhteellisuusperiaatteen mukaisesti poliisi voi joutua turvautumaan jopa ampuma-aseen käyttöön.

Valiokunta pitää asianmukaisena sitä, että ampuma-aseen käyttöoikeus on normaaliolojen häiriötilanteissa rajattu pois reservipoliiseilta. Edellä todettuun viitaten valiokunta kuitenkin huomauttaa, että aseistamattomuudesta voi seurata myös ongelmia. Viime kädessä kysymys on paitsi reservipoliisien myös heidän toimintaansa ohjaavien ammattipoliisien palvelusturvallisuudesta. Poliisimiehellä, joka ohjaa reservipoliisin toimintaa, täytyy olla varmuus siitä, että reservipoliisi hallitsee poliisityön toiminta- ja voimankäyttömallit.

Reservipoliisien koulutus

Reservipoliisijärjestelmän perustaminen edellyttäisi ehdotuksen mukaan lisämäärärahan osoittamista poliisille. Alkuinvestointi olisi esityksen mukaan noin 2,1 miljoonaa euroa ja ylläpitokustannukset 250 000 euroa vuosittain. Reservipoliiseja palvelukseen kutsuttaessa kustannusvaikutus 100 reservipoliisin ylläpitämiselle olisi 400 000—450 000 euroa kuussa. Valiokunta korostaa, että reservipoliisijärjestelmän rahoitus ei saa millään lailla vaarantaa tai heikentää poliisin normaalitoiminnan rahoitusta.

Reservipoliisilakiehdotuksen 3 §:ssä säädettäisiin reservipoliisin kelpoisuusvaatimuksista ja 10 §:ssä reservipoliisien koulutuksesta. Kelpoisuusvaatimuksina ovat 3 §:n mukaan virkamies-

Valiokunnan lausunto PuVL 18/2018 vp

lain (750/1994) 6 ja 8 §:ssä säädettyt yleiset kelpoisuusvaatimukset, henkilökohtainen sopivuus, vaaditun koulutuksen suorittaminen sekä sitoutuminen tehtävään. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan Poliisihallitus varmistaisi haastattelujen avulla, että henkilö on tehtävään sopiva. Valiokunta korostaa tarvetta reservipoliiseiksi hakeutuvien henkilöiden taustan perusteelliseen selvittämiseen. Tarkemmat säännökset reservipoliisihenkilöstön soveltuvuudesta ja koulutuksesta annetaan reservipoliisilakiehdotuksen 15 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksen kautta.

Lakiehdotuksen 10 §:n mukaan reservipoliisin on suoritettava hyväksytysti valtioneuvoston asetuksella säädetty vaatimukset täyttävä koulutussuunnitelma. Käytännössä kyse on 160 tunnin lähiopetuksesta (8 viikonloppua, 16 päivää), jota täydennettäisiin vuosittain saatavalla lisäkoulutuksella ja käytännön harjoittelulla. Koulutus olisi suoritettava vapaa-ajalla, toisin sanoen työnantaja ei olisi velvollinen antamaan reservipoliiseille vapaata koulutukseen. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan reservipoliisin peruskoulutukseen olisi sisällytettävä ainakin yksityistä turva-alaa koskeva väliaikaisen vartijan koulutus, jonka sisällöstä päätettäisiin tarkemmin sisäministeriön asetuksessa.

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan se seikka, että koulutus perustuu vapaaehtoisuuteen, rajoittaa mahdollisuuksia vaatia reservipoliiseilta merkittävästi pitempää lähikoulutusjaksoa. Valiokunta ymmärtää vapaaehtoisuuskoulutukseen liittyvät haasteet, mutta pitää 160 tunnin lähiopetuspakettia ehdottomasti liian lyhyenä koulutusjaksona, erityisesti ottaen huomioon reservipoliiseille vakavimmissa kriiseissä kaavailut tehtävät.

Valiokunta pitää tärkeänä, että lähtökohtaisesti kaikki reservipoliisikoulutukseen valittavat henkilöt olisivat suorittaneet sotilaspoliisikoulutuksen varusmiespalveluksen aikana. Sotilaspoliisit valvovat puolustusvoimissa sotilaskohteiden turvallisuutta, pitävät yllä järjestystä sekä valvovat ja ohjaavat liikennettä. Taistelijan perustutkinnon lisäksi sotilaspoliisit saavat voimakeinojen käytön koulutuksen, johon kuuluu muun muassa pistoolin, patukan, sumutteen ja käsirautojen käyttökoulutus sekä monipuolinen asekoulutus. Sotilaspoliisikoulutus antaa toisin sanoen hyvät perusvalmiudet reservipoliisina toimimiseen. Valiokunta huomauttaa, että väliaikaisen vartijan koulutus on kestoltaan 40 tuntia, sotilaspoliiseilla palvelusaika on 255—347 päivää.

Reservipoliisien koulutuksen sisällöstä vastaisi Poliisihallitus sekä Poliisiammattikorkeakoulu. Koulutuksen järjestämiseen osallistuisi myös Maanpuolustuskoulutusyhdistys. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan reservipoliiseille annettava koulutus olisi luontevaa jatkoa MPK:n sotilaspoliisikoulutusohjelmaan osallistuville reserviläisille. Valiokunta korostaa, että kaiken MPK:n antaman reservipoliisikoulutuksen on tapahduttava poliisin ohjeistuksessa ja poliisin on vastattava koulutuksen laadusta ja tavoitteiden asettelusta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että reservipoliisien koulutuksessa huomioidaan riittävällä tasolla kansalaisten perusoikeuksiin puuttuminen ja ihmisoikeudet. Kansalaisten tulee voida luottaa siihen, että heidän oikeuksiaan ei loukata riippumatta siitä, minkä tasoisen poliisikoulutuksen saanut henkilö heidän oikeuksiinsa puuttuu.

Valiokunnan lausunto PuVL 18/2018 vp

Yhteenveto

Reservipoliisijärjestelmän luomiselle on valiokunnan mielestä ymmärrettävät perusteet. Järjestelmän kehittämisessä on kuitenkin merkittävänä riskinä se, että reservipoliisien saama koulutus on riittämätöntä heille suunniteltuihin tehtäviin nähden. Reservipoliisien koulutus myös sitoo merkittävästi poliisiin jo nykyisin riittämättömiä resursseja. Tavallisen kansalaisen näkökulmasta reservipoliisijärjestelmän luominen aiheuttaa myös omat haasteensa, sillä kansalaisten voi olla vaikea ymmärtää, mitä reservipoliisit ovat ja mitkä ovat heidän toimivaltuutensa.

Valiokunta korostaa, että poliisin resurssit on mitoitettava siten, että sillä on kyky — tarvittaessa muiden viranomaisten tukemana — selviytyä merkittävistäkin normaaliolojen häiriötilanteista. Valiokunta pitää selvänä, että poliisin toimintavalmiuden kehittäminen alati laajentuviin sisäisen turvallisuuden uhkakuviiin vastaamiseen vaatii poliisien määrän kasvattamista nykytasosta.

Valiokunnan näkemyksen mukaan poliisin toiminta normaaliolojen häiriötilanteissa rinnastuu pitkälti puolustusvoimissa tapahtuvaan valmiuden tehostamiseen, joka tehdään ilman uusia toimivaltuuksia tai valmiuslain toimivaltuuksien käyttöönottoa. Esimerkkejä valmiuden tehostamisen keinoista ovat puolustusvoimien oman johtamisvalmiuden lisääminen, alueellisen koskemattomuuden valvonnan ja turvaamisen tehostaminen ja kohteiden suojaamisen tehostaminen.

Valiokunta toteaa, että puolustusvoimien virka-apua poliisille (781/1980) koskevan lain 1 §:ssä kuvatut tehtävät pitkälti kattavat reservipoliisijärjestelmälle suunnitellut normaaliolojen häiriötilanteiden tehtävät. Puolustusvoimien virka-apujärjestelmä kykenee toimintaan valtakunnallisesti muutaman tunnin viiveellä. Poliisi voi pyytää virka-apua myös Rajavartiolaitokselta. Lisäapua tarvitessaan poliisi voi tukeutua myös hyvin toimivaan PTR-yhteistyöhön. Valiokunta huomauttaa, että PTR-yhteistyön tavoitteena on nimenomaan edistää viranomaisyhteistyötä siten, että sisäiseen turvallisuuteen liittyvät tehtävät voidaan hoitaa tehokkaasti ja joustavasti.

Valmiuslain tai puolustustilalain ollessa kyseessä, puolustusvoimien tai rajavartioston kohottaessa valmiuttaan, virka-apuun ei ole enää mahdollisuutta tukeutua. Valiokunta näkee, että nimenomaan näissä poikkeuksellisissa tilanteissa reservipoliisijärjestelmästä voisi olla merkittävää hyötyä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 8.11.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Mika Kari sd

Valiokunnan lausunto PuVL 18/2018 vp

jäsen Thomas Blomqvist r
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Marisanna Jarva kesk
jäsen Seppo Kääriäinen kesk
jäsen Krista Mikkonen vihr
jäsen Markus Mustajärvi vas
jäsen Lea Mäkipää sin
jäsen Jaana Pelkonen kok
jäsen Mika Raatikainen ps
jäsen Jari Ronkainen ps
varajäsen Eero Reijonen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola

Valiokunnan lausunto PuVL 18/2018 vp

Eriävä mielipide

Perustelut

Täydennyspoliisille ei ollut tarvetta

Hallituksen esityksessä todetaan: "Voimassa olevan lainsäädännön mukaan täydennyspoliisi on poliisin operatiivinen reservi, joka voidaan valtioneuvoston määräyksellä ottaa käyttöön, mikäli se on tarpeen valtion turvallisuuden tai poikkeuksellisten olojen vuoksi. Nykyisin täydennyspoliisista säädetään poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 15 b §:ssä. Käytännössä nykyinen järjestelmä ei vastaa muuttuneen turvallisuusympäristön ja -tilanteen vaatimuksia."

Tosiasiaa täydennyspoliisijärjestelmä ei vastannut aiempiinkaan turvallisuusympäristön haasteisiin. Täydennyspoliisijärjestelmää ei otettu kertaakaan käyttöön. Koko luomus oli turha.

Poliisin, tullin ja rajavartioston yhteistyö toimii

Muuttuneella turvallisuusympäristöllä perustellaan kaikkea mahdollista ja mahdotonta. Tosiasia kuitenkin on, että koko turvallisuuskoneiston (poliisi, suojelupoliisi, puolustusvoimat ja rajavartiolaitos) toimivaltuuksia on lisätty ja parannettu myös yhteistoimintamahdollisuuksia. Jo nykyisinkin esimerkiksi PTR-yhteistyö toimii hyvin. Jokin aika sitten Suomen poliisi sai virka-apua Norjan poliisilta, kun henkilökohtaisin asein varustetut naapurimaan poliisit tulivat Suomen puolelle tekemään henkilötarkastuksia pohjoisimmassa Lapissa.

Lainsäädäntötyön vauhti on kuluneella eduskuntakaudella ollut hengästyttävä, ja se kuvaa, mitä kaikkea turvallisuussektorin kehittämiseksi on tehty ja tehdään parhaillaan. Turvallisuussektorin lainsäädännölliset toimintaedellytykset ovat parantuneet kautta linjan.

Reservipoliisi varautuu, mutta mihin?

Hallituksen esityksessä painotetaan, että reservipoliisijärjestelmä olisi merkittävä osa poliisin varautumista. Tavoitteena on luoda käyttöönottokelpoinen reservi sellaisia yllättäviä yhteiskunnallisia tilanteita varten, jotka sitovat poliisin resurssit tavanomaista pidemmäksi aikaa.

Normaaliolojen häiriötilanne on epämääräinen käsite. Esityksessä sillä tarkoitetaan tilanteita, joissa on kyse sellaisesta olosuhteiden muutoksesta, että poliisihallinnon virkamiehet eivät riitä tilanteen hoitamiseksi.

Häiriötilanteella tarkoitetaan esimerkiksi sellaista laajaa poliisioperaatiota, jonka vaikutukset ulottuvat koko maahan tai suureen osaan siitä. Reservipoliisit astuisivat kuvaan mukaan silloin, kun paikallispoliisin voimavarat on jo sidottu. Reservipoliisia voisi käyttää myös laajamittaisten ja hallitsemattomien rajatilanteiden yhteydessä.

Valiokunnan lausunto PuVL 18/2018 vp

Hallituksen esityksessä todetaan, että " muuttuneen turvallisuustilanteen myötä on tullut vaikeaksi määritellä normaaliolojen häiriötilanteen ja poikkeusolojen tilanteita selvästi". Se ei ole kuitenkaan peruste käyttää käsitteitä löysästi.

Reservipoliisilla olisi normaaliolojen häiriötilanteessa ja poikkeusoloissa erilaiset toimivaltuudet. Poikkeusoloissa kuitenkin viranomaisten oikeudet ja kansalaisten velvollisuudet lisääntyvät, ja se mahdollistaa poikkeusoloissa reagoinnin tilanteen vaatimalla tavalla. Se mahdollistaa reservin kasvattamisen viranomaisten tarpeisiin ilman reservipoliisia.

Hallituksen esityksessä jää heikoille perusteluille se, mitä reservivajetta paikkaamaan reservipoliisia tarvitaan. Tärkeintä olisi huolehtia poliisin riittävästä perusrahoituksesta, ettei useassa Suomen kunnassa elettäisi jo nyt normaaliolojen häiriötilannetta, koska poliisin vasteajat ovat kohuttoman pitkiä.

Virka-apua poliisin tukena

Poliisi voi saada virka-apua puolustusvoimilta. Tyypillisiä tehtäviä ovat etsinnät, alueen eristämiset, liikenteen ohjaustehtävät, räjähteiden tunnistamiset, helikoptereiden ja miehittämättömien lennokkien käyttö, tutkintaan liittyvät asiantuntijatehtävät ja erilaiset kalustolainat.

Esimerkiksi Torniossa vuonna 2015 varusmiesten apu oli ratkaisevaa turvapaikanhakijoiden vastaanoton järjestelytehtävissä. Sen jälkeen varusmiesten käyttöä virka-aputehtävissä on helpotettu ja täsmennetty lainsäädännössä.

Yksityiset turvallisuusalan yritykset tukevat merkittävästi poliisin toimintaa. Järjestyslain perusteella liikenneasemille, joukkoliikenteen kulkuneuvoihin, kauppakeskuksiin ja eräille muille alueille asetettujen järjestyksenvalvojen lakisääteisenä tehtävänä on järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen.

Rajavartiolaitos voi antaa pyynnöstä virka-apua valtion viranomaiselle sen laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi.

Puutteellinen koulutus, vaativat tehtävät

Poliisin ammattikunta on ammattien arvostuskyselyissä kärkisijoilla ja aiheesta. Suomalaisella poliisilla on hyvä koulutus, tarkkaan rajatut tehtävät, oikeudet ja velvollisuudet. Poliisin tehtävänkuvaa ei tule millään tavalla hämärtää.

Reservipoliisihenkilöstö olisi myös peruskoulutettava. Peruskoulutus sisältäisi lähiopetusta kaksi viikonloppua jokaista koulutettavaksi tarkoitettua neljää opetuskokonaisuutta kohden eli yhteensä 8 viikonloppua eli yhteensä 16 päivää.

Näin vajaalla koulutuksella ei reservipoliisille voi antaa esityksessä määriteltyjä tehtäviä, vaikka työ tapahtuisikin poliisimiehen valvonnan alla. Esimerkiksi voimankäytösäännöt ovat laajat, vaikka normaalioloissa reservipoliisilla ei olisikaan henkilökohtaista asetta.

Valiokunnan lausunto PuVL 18/2018 vp

Mietipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että hallintovaliokunta hylkää mietinnössään hallituksen esityksen.

Helsingissä 8.11.2018

Markus Mustajärvi